Спеціалізованій вченій раді Д 26.007.04
в Національній академії внутрішніх справ
ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Дзери Олександра Васильовича на дисертацію Волинської Аліни Миколаївни
на тему «Договір про надання детективних послуг»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність виконаного Волинською А.М. дослідження зумовлена низкою факторів. Основними із них є фактична діяльність приватних детективів з надання детективних послуг без спеціального законодавства, неврегульованість правовідносин між приватними детективами та органами державної влади, відсутність законодавчих вимог щодо порядку та умов надання детективних послуг, а також відповідальності за його невиконання або належне виконання. Як слушно зазначає авторка, договір про надання детективних послуг відноситься до договорів про надання послуг, що зумовлюється його загальними описовими ознаками. Водночас він є самостійним договором, має певні особливості, що виділяють його з поміж інших правовідносин щодо надання послуг. Однак, не зважаючи на наявну практику його використання фактично у всіх регіонах України, він не має законодавчого закріплення та не став предметом комплексного наукового дослідження. Перед дисертанткою постали значні труднощі, зумовлені необхідністю визначення місця та ролі договору про надання детективних послуг в системі договорів цивільного права, його істотних ознак, суб'єктного складу, прав та обов'язків сторін, підстав та умов укладення, виконання, припинення.

Таким чином, можна стверджувати про потребу правової науки у комплексному погляді на договір про надання детективних послуг, що

ВРСДЗ НАВС
Вх. № 591
"15" 02 2019 р.
кількість аркушів:
осн. док. 10 додаток –

зумовлює актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Волинської А.М.

Обрана дисертанткою тема узгоджується з вимогами Закону України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 року та виконана відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, Основних напрямків наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2018 роки (у межах п.1.2.6. «Актуальні проблеми цивільного права в умовах реформування цивільного законодавства»), схвалених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2013 р. (протокол № 28), передбачено річними планами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2014-2018 рр.

У своєму дослідженні А.М. Волинська розглядає низку питань, вирішення яких здатне забезпечити розробку науково обґрунтованих висновків та пропозицій стосовно теоретичних положень щодо договору про надання детективних послуг, буде сприяти напрацюванню пропозицій, спрямованих на його належну правову регламентацію у цивільному законодавстві України.

При проведенні дослідження авторкою було виділено три блоки питань. Так, у розділі 1 «Теоретичні, методологічні та правові засади дослідження договору про надання детективних послуг» дисертантка досліджує стан наукової розробки та методологію проведення дослідження договору про надання детективних послуг; вивчає генезу законодавства України та наукової думки про надання детективних послуг; аналізує правове регулювання надання детективних послуг за законодавством інших країн.

Дисертантка досліджує наукові доробки, пов'язані з договором про надання детективних послуг за кількома напрямками: аналіз міжнародного досвіду у цій сфері; розгляд проблемних питань приватної детективної

діяльності в Україні; аналіз питань, пов'язаних із наданням детективних послуг в контексті цивільного права; розгляд приватної детективної (розшукової) діяльності з позицій цивільного права; аналіз приватної детективної (розшукової) діяльності крізь призму засад цивільного права.

А.М. Волинська робить слушний висновок про те, що в проаналізованій науковій літературі міститься певний аналіз законопроектів про приватну детективну (розшукову) діяльність, в яких передбачені як дієві правові положення, так окремі недоліки (різнобій у визначенні термінології, класифікації об'єктів такої діяльності). При цьому вірно зауважує, що договір про надання детективних послуг українськими дослідниками фактично не аналізується, хоча зарубіжні вчені справедливо розглядають його як різновид цивільно-правового договору у зобов'язальному праві (с.46 дисертації).

Використання як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання дозволило розглянути реальний стан вітчизняної практики надання детективних послуг та розробити пропозиції щодо її удосконалення.

Варто відзначити доцільну логіку дослідження авторки щодо вивчення зарубіжного матеріалу: 1) розкриття підстав та умов прийняття законів про приватну детективну (розшукову) діяльність; 2) визначення понять «приватний детектив», «детективна організація», «приватна детективна (розшукова) діяльність»; 3) аналіз основних повноважень суб'єктів приватної детективної діяльності; 4) визначення об'єктів приватної детективної діяльності; 5) дослідження умов договору про надання детективних послуг; 6) виділення позитивного досвіду правового регулювання надання детективних послуг в зарубіжних країнах з метою застосування його в Україні (с.60 дисертації).

На підставі анвлізу законодавства низки зарубіжних країн авторка виділяє той зарубіжний досвід, що вартий запозичення в Україні. Його основними рисами визначено: діяльність на законодавчій основі, що забезпечує законність та унеможливлює правопорушення у вказаній сфері; надання різносторонніх послуг населенню від забезпечення охорони своїх

прав та інтересів в особистому житті до захисту бізнес-інтересів у підприємництві та судових процесах; тісне співробітництво в окремих сферах з органами державної влади; жорсткий контроль за використанням приватними детективами спеціальних засобів і вогнепальної зброї; обов'язкове ліцензування та реєстрація такої діяльності; надання детективних послуг лише на договірній основі (с.6-7 автореферату. с. 79-80 дисертації).

Розділ 2 «Юридична природа договору про надання детективних послуг складається із трьох підрозділів, що присвячені аналізу поняття договору про надання детективних послуг та визначенню його місця в системі цивільно-правових договорів; розгляду істотних умов, суб'єктного складу, прав та обов'язків сторін вказаного договору.

Розглядаючи загальну систему цивільно-правових договорів та договорів про надання послуг, їх основні властивості і ознаки, сутнісні елементи, класифікацію, А.М. Волинська формулює поняття договору про надання детективних послуг, як цивільно-правового договору, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується здійснити надання детективних послуг другій стороні (замовникові) на умовах і в порядку, що визначені договором, відповідно до законодавчих вимог, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору (с. 3-4 автореферату, с. 87 дисертації).

Можна погодитись із дисертанткою, що договір про надання детективних послуг за офертою є публічним, за моментом укладення – консенсуальним, за правами і обов'язками сторін – взаємним, за метою (отримання прибутку) – відплатним, за характером відносин між виконавцем і замовником – фідуціарним та має конфіденційний характер, за реалізацією дій фактичного і юридичного характеру – змішаним, із врахуванням ризику – алеаторним (с.13 автореферату, с.91 дисертації).

Досліджуючи істотні умови договору про надання детективних послуг, авторка слушно вказує на предмет договору, який індивідуалізує договір;

ціну послуги, що включає розмір та порядок оплати (погодинно, фіксовано, комбінований платіж) наданих послуг; строк надання послуг. Заслуговує позитивної оцінки висновок А.М. Волинської про предмет аналізованого договору, як діяльність з надання детективних послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням (завданням) замовника, що має нематеріальний та особистий характер, та надається у вигляді інформації у сфері сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки юридичних осіб, а також надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду для захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб (с. 13 автореферату, с. 96 дисертації).

Варта схвалення пропозиція авторки щодо визначення таких вимог для зайняття особою посади приватного детектива: громадянство України, володіння українською мовою, наявність юридичної освіти та стажу роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування, спеціальна підготовка, отримання свідоцтва про право на зайняття детективною діяльністю (с. 106-108 дисертації).

Заслуговує на увагу авторське положення щодо умов укладення договору про надання детективних послуг на користь третьої особи та підкреслення того, що третя особа за таким договором може знаходитися лише на стороні замовника, оскільки виконавець завжди повинен виконати договір особисто. Окрім того, дисертанткою вірно зазначено, що третя особа у договорі про надання детективних послуг має право вимагати виконання договору від виконавця на свою користь з моменту виявлення третьою особою наміру скористатися своїм правом, а сторони договірного зобов'язання не можуть розірвати або змінити договір без її згоди.

Досліджуючи права та обов'язки сторін (виконавця та замовника), авторка їх розглядає у таких стадіях: 1) стадія укладання договору; 2) стадія виконання договору; 3) стадія припинення (розірвання) договору (с.122 дисертації). До авторських здобутків віднесемо класифікацію прав приватного детектива на такі групи: право на запит, право на огляд; право на

спостереження; у тому числі технічними засобами; право використовувати спеціальні засоби відповідно до законодавства України із врахуванням їх незастосування до людей похилого віку, вагітних жінок, дітей, окрім виняткових випадків; право користуватися іншими правами (зокрема, усне опитування осіб), передбаченими законодавством (с.122, 128-129 дисертації).

Розділ 3 «Укладення, зміна, припинення договору про надання детективних послуг та правові наслідки порушення його умов» включає три підрозділи: укладення договору про надання детективних послуг, зміна та припинення договору про надання детективних послуг, відповідальність сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг.

Вартими схвалення є висновки дисертантки щодо специфіки укладення договору про надання детективних послуг, особливостей щодо висловлення оферти, надання акцепту, врегулювання розбіжностей за договором укладення через аукціон, конкурс, біржу (с.140, 142-143 дисертації), щодо істотного порушення договору.

Розглядаючи умови зміни договору про надання детективних послуг, його розірвання (одностороннє та у судовому порядку), А.М. Волинською здійснені визначення зазначених понять (с.15-16 автореферату, с.160-161 дисертації) та зроблені доцільні висновки щодо підстав припинення такого договору, у тому числі неприйнятних способів, об'єктивних підстав припинення (с. 16 автореферату, с. 166 дисертації) та неможливість виконання договору з вини замовника, якими вказані такі випадки: замовник не надав достатню інформацію щодо особи, яку потрібно розшукати; інформація замовника про перебування особи у зазначеному місці не підтверджується; передана інформація про використання іншою юридичною особою об'єкту інтелектуальної власності замовника була недостовірною (с. 168 дисертації).

Перспективними є висновки дисертантки з питань відповідальності сторін за порушення умов договору, зокрема про те, що цивільно-правова відповідальність за винну дію може бути покладена не лише на приватного

детектива, а й на об'єднання приватних детективів, якщо приватний детектив завдав своєю діяльністю шкоду замовникові під час виконання своїх службових обов'язків та за завданням об'єднання приватних детективів, від імені якого він діяв (с.16 автореферату, с.179 дисертації);

При проведенні дослідження авторкою був здійснений системний науковий аналіз існуючих підходів щодо правового регулювання договору про надання детективних послуг. Основні наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є теоретично обґрунтованими, що забезпечується використовуванням раціональної сукупності сучасних наукових та спеціальних методів наукового пізнання. При здійсненні дослідження авторка чітко визначила його мету і завдання. Структура викладення матеріалу у дисертаційній роботі є цілком логічною і дозволяє послідовно виконувати поставленні дисертанткою завдання. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновку, списку використаної літератури (198 найменувань на 21 сторінці) та двох додатків (на 5 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 223 сторінки, з них основного тексту – 177 сторінок.

Використання при здійсненні дослідження значного масиву вітчизняних й зарубіжних нормативних та наукових джерел забезпечило достовірність одержаних результатів дослідження.

Важливим у роботі вбачається теоретичне та практичне значення одержаних результатів, оскільки запропоновані автором узагальнення, висновки і пропозиції можуть і мають бути використані як у подальших наукових розробках, так і в практичній діяльності, а також у подальшому удосконаленні національного законодавства щодо договору надання детективних послуг.

Водночас дисертаційне дослідження не позбавлено певних вразливих, дискусійних положень, у тому числі таких, що потребують деяких пояснень та додаткової аргументації.

1. Відзначаючи загалом прийнятну структуру побудови дисертації, необхідно все ж було б звернути увагу на існування можливостей щодо її розширення. Імовірно, варто було б виокремити підрозділ, присвячений розгляду структурних складових елементів договору про надання детективних послуг та їх змісту, в цьому разі його характеристика була б більш повною.

2. Дисертантка абсолютно справедливо в першому пункті новизни пропонує власне визначення поняття договору надання детективних послуг. Проте в ньому не визначено предмет договору, а відтак в ньому не відображені його юридичні ознаки. Відтак наведене визначення потребує свого подальшого удосконалення. Такі можливості у дисертантки є, оскільки в пункті 2 новизни певною мірою розкривається зміст предмету договору.

3. Відзначаючи випадки відповідальності сторін за договором про надання детективних послуг, авторка називає три підстави щодо відповідальності виконавця, це: а) несвоєчасне подання замовникові передбаченої за договором інформації; б) подання неповної інформації щодо предмету договору; в) передання спотвореної інформації, тобто деталізує випадки неналежного виконання договору. Водночас не названа така основна підстава як відповідальність невиконання договору, тобто виконавець з тих чи інших підстав не приступив до виконання договору. Окрім того дисертантка обмежилася висвітленням питання відповідальності і не врахувала того, що за порушення договору можуть застосовуватися не лише міри відповідальності, але й інші правові наслідки, що прямо випливає з глави 5.1 ЦК, яка має назву «Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання». При цьому спірним є твердження про те, що відповідальність сторін має бути повною. Тобто мають відшкодовуватися збитки у формі упущеної вигоди (с.186-187).

4 Автор пропонує закріпити в законі перелік вимог, яким має відповідати приватний детектив. Проте щодо деяких з них можуть виникнути сумніви, наприклад, щодо громадянства, вищої освіти, спеціального стажу.

5. Дисертантка стверджує, що договір про надання детективних послуг укладається у письмовій формі і у разі недотримання цієї вимоги має вважатися недійсним. Відповідно до ч.2 ст.215 ЦК недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин) і у цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Недійсними можуть бути також оспорювані правочини. Тому дане питання потребує уточнення.

6. Автор обгрунтовує висновок про публічний характер договору про надання детективних послуг, однак не визначає правових наслідків публічності договору. В такому випадку постає питання про можливість поширення на такий договір, в якому замовником є фізична особа, законодавства про захист прав споживачів.

7. В роботі пропонується внести до ЦК України самостійну главу 69-1 про детективні послуги, що в принципі є логічним результатом дослідження. Проте окремі пропозиції могли бути удосконалені, також доцільно було б передбачити гарантії невтручання в особисте й сімейне життя, яке захищається Конституцією України (ст.32).

Втім, вищезазначені зауваження не змінюють загального позитивного враження від роботи, а вищевикладені зауваження стосуються дискусійних питань або положень, які не є хибними та принциповими.

Структура дисертації, обсяг досліджуваних в ній питань дають підстави стверджувати про її логічну завершеність як з точки зору досягнення мети роботи, так і розв'язання тих завдань, які обумовлені нею. Дослідження здійснено з використанням багатьох спеціальних наукових джерел та має достатню науково-практичну спрямованість.

Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, відзначаються новизною, достовірністю, достатньою повнотою їх викладення. Структура та зміст дисертації відповідають її назві.

Зміст автореферату, статей дисертантки, опублікованих у фахових наукових виданнях і тези доповідей на конференціях відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Таким чином, дисертація А.М. Волинської є самостійною завершеною науковою працею, в якій на монографічному рівні вперше у вітчизняній цивільно-правовій науці висвітлено договірні правовідносини з надання детективних послуг.

Дисертація «Договір надання детективних послуг», відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Волинська Аліна Миколаївна на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України
професор кафедри цивільного права
Київського національного університету
імені Т.Г. Шевченка О.В. Дзера